

KRAKOWSKA WERSJA JANOWSKIEGO MIRACULUM – ORYGINAŁ CZY KOPIA?

Ośrodek kultu religijnego w Janowie Lubelskim ma bogatą, choć słabo rozpoznaną historię. Początki jego rozwoju związane są z objawieniami Maryi. Objawienia te miały charakter powtarzalny, jednak historiograficznie utrwalane są nade wszystko dwa objawienia z 2 listopada i 8 grudnia 1645 r.¹, gdy znane są z literatury przedmiotu (nieuwzględnione w *Miraculach*) relacje o objawieniach z 1593², 1596³, 1693 r.⁴. Dotychczas problematyka chronologii objawień stała się

---

¹ O objawieniach Maryi z 1645 r. np. w: M. N a k o n i e c z n y, *Śłużba Boża w parafii świętej Jadwigi Królowej w Janowie Lubelskim 1996-2011*, brak miejsca i roku wydania [wydane w lub po 2011 r., druk w Tarnobrzegu], s. 8. W literaturze można się zetknąć z jednoznacznymi informacjami, że 2 listopada 1645 r. miało miejsce pierwsze objawienie Maryi na terenie parafii bialskiej; Por. *Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Janowie Lubelskim*, oprac. E. M a r k i e w i c z, Lublin 1987, s. 4.

² T u r y s t a, *Z monografii miasta. Dzieje historyczne według opowiadania śp. Roberta Przegalińskiego weterana 1863 r.*, [„Jednodniówka”] – *Z okazji dziesięciolecia Janów Lubelski swą pracą czci wielką rocznicę niepodległości najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej*, red. F. J a n o w s k i, nr 1, Lublin 11.11.1928, s. 12, kol. I.

³ *Katalog wystawy 12-18 czerwca Janów Lubelski, „50 rocznica bitwy na Porytowym Wzgórzu”*, pod red. A. F l o r c z a k, J. C. G o l i k, B. N a z a r e w i c z, B. P r a c a k, Z. R o w i c k i, G. P. S a d a j, Porytowe Wzgórze 1994, s. 4; Z. R o w i c k i, *Z dziejów Janowa Lubelskiego*, [w:] *Katalog wystawy filatelistycznej III stopnia, „45 rocznica walk partyzanckich w Lasach Janowskich”, 10-18 czerwca 1989*, brak miejsca i roku wydania, s. 8. Niestety autorzy relacji o objawieniach datowanych na 1596 r. nie powołują się na żadne źródło wiedzy, więc przekazywanych przez nich informacji, bez odnalezienia potwierdzenia źródłowego, nie można uznać za wiarygodne.

⁴ R. P r z e g a l i Ń s k i, *Opowiadanie o mieście Kraśniku i okolicy*, Lublin 1927, s. 38. Podawaną przez Roberta Przegalińskiego datę objawień Maryi zmieniono dokonując reedycji tekstów źródłowych dotyczących historii miasta Janowa Lubelskiego. W opublikowanej w 1990 r. pracy przypisano R. Przegalińskiemu podawanie informacji o objawieniach Maryi mających miejsce w 1639 r. (a nie 1693 – ta data podana jest w tekście, z którego korzystano); Por. R. P r z e g a l i Ń s k i, *Miasto Janów Ordynacki*, [w:] *Z prze-*

przedmiotem jednego niepublikowanego wystąpienia konferencyjnego⁵ i jednej prezentacji multimedialnej⁶. Dodatkowo zaprezentowana została „na marginesie” jednego artykułu pokonferencyjnego⁷.

Powstanie miasta obecnie nazywanego Janowem Lubelskim ma bezpośredni związek z objawieniami maryjnymi. Jednak mitologizacja chronologii objawień Maryi na terenie parafii bialskiej i wyparcie ze świadomości zbiorowej wiedzy o najstarszych objawieniach doprowadziło do pozornego odwrócenia chronologii i przyjęcia, że objawienia miały miejsce ponad pięć lat po lokacji miejskiej⁸ dokonanej

---

szości Janowa Lubelskiego, red. D. G a r b a c z, materiały wybrali i przypisami opatrzyli: J. Ł u k a s i e w i c z i A. W e d i u k, Stalowa Wola 1990, s. 29. Do wzmiankowanej ostatnio pracy odnoszono się już wielokrotnie, utrwalając błędny przekaz o objawieniach maryjnych z 1639 r. Informację o objawieniach Maryi na terenie parafii bialskiej w 1639 r. odnaleźć można np. w: A., *Przed jubileuszem Janowa*, „Nieobojętni”, nr 1 z 8.09.1989, s. 2; J. Ł u k a s i e w i c z, *Co było pierwsze? Glossa do „Rysu historycznego parafii w Janowie”*, „Róża w Rodzinie”, R. III, nr 3 z 15.03.1994, s. 2; T. S o w a, *Rys historyczny naszej parafii. Objawienia*, „Róża w Rodzinie”, R. III, nr 3 z 15.03.1994, s. 12; S. O r z e ł, *Dominikanie w Janowie Lubelskim w latach 1660-1864*, [w:] *Janów Lubelski 1640-2000*, red. Z. B a r a n o w s k i, B. N a z a r e w i c z, J. Ł u k a s i e w i c z, Janów Lubelski 2000, s. 275-276, przyp. c; M. M. K a p r o Ń, *Ta jest wola Boża... Rzecz o Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Janowie Lubelskim*, Sandomierz 2002, s. 16, przyp. 3; T. S o w a, *Rys historyczny parafii w Janowie Lub.*, (cz. I), „Janowskie Korzenie”, nr 5 z 11.11.2005, s. 9. Powtarzana wielokrotnie informacja utrwalana jest w świadomości zbiorowej, co skutkuje mitologizacją wiedzy o objawieniach.

⁵ E. M. A l b i n i a k SDP, *W Maryjnym Janowie Gratiarum*, Materiały z sesji naukowej wprowadzającej w problematykę wystaw, zatytułowanych zbiorczo *W Maryjnym Janowie Gratiarum*, Janów Lubelski 20 maja 2004 r., rps w zbiorach autora.

⁶ A. A l b i n i a k, *Polska i żydowska mitologizacja*, [w:] *Cienie i urojenie. Wielokulturowy, wieloetniczny i wielonarodowy obraz Janowa Lubelskiego*. Prezentacja werbalno-wizualna zrealizowana 13 października 2011 r. w Liceum Ogólnokształcącym im. Bohaterów Porytowego Wzgórza w Janowie Lubelskim w ramach konkursu Ministerstwa Spraw Zagranicznych na najlepszy projekt zrealizowany w ramach ogólno-krajowej akcji „POLSKA DLA WSZYSTKICH”, organizowanej z inicjatywy Koalicji Przeciw Antysemityzmowi. Dotyczyła ona początków miasta nad Białą w kontekście objawień Maryi i biografii rabina Jaakowa ben Icchaka Aszkenazego. Sprawozdanie z projektu w zbiorach Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

⁷ A. A l b i n i a k, *Peregrynacja interwyznaniowa Zamoyskich Ormian*, [w:] *Spis podróżny. Polscy Ormianie, Ormianie w Polsce*, red. M. M a c i e j e w s k a, L. G r a c z y k, Bydgoszcz 2010, s. 79-80.

⁸ Lokacja miasta nad rzeką Białą (dopływem Bukowej, stanowiącej dopływ Sanu) w źródłach i literaturze datowana jest różnorodnie. W rękopiśmiennych odpisach dokument lokacyjny miasta Biała datowany jest 21 lipca 1640 r.; Por. Biblioteka im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie (dalej: BŁ), rkps 1285, *Przywilej Króla Wła-*

na terenie parafii białskiej. Związek lokacji miasta nad rzeką Białą (1640 r.) z objawieniami Maryi, jak i nabycia przez Kanclerza Jana Zamoyskiego (pierwszego Ordynata Zamojskiego) m.in. terenu parafii

---

dysława IV na różne wolności y prerogatywy dla Miasta Janowa służące, Warszawa 21.07.1640, [w:] *Odpisy przywilejów, aktów komisarskich, uniwersatów i inwentarza m[ia]sta Janowa*, kopia, fol. 1-2v; Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności – Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, rkps 704, *Konsygnacya kopiiow Praw i Przywilejów Miasta Janowa służących od Czasu jego założenia aż do dzisiejszej Epoki*, [w:] *Kopie nowożytnie dokumentów odnoszących się do miast i miasteczek: Annapola, Augustowa, Biłgoraja, Brzeźnicy, Bychawy, Ceglowa, Chotcza, Chodla, Czerska, Częstochovej, Dąbrowicy, Frampola, Gąbina, Głownego, Gostynia, Gorajca, Horodla, Hrubieszowa, Janowa, Józefowa*, rps, fol. 446, 477. Powyżej przytoczone dane utrwalone są w literaturze, odnoszą się one do danych zawartych w odpisach przywileju lokacyjnego miasta Biała. Opierając się natomiast o sam dokument lokacyjny (oznaczony w BŁ sygnaturą 1731/1) stwierdzić należy, że datowany jest on 12 lipca 1640 r., na co zwrócił uwagę Janusz Łosowski; Por. J. Ł o s o w s k i, *Uwagi o kancelarii Janowa w XVIII i na początku XIX wieku*, [w:] *Janów i Janowiaci w kręgu polityki, gospodarki, prawa, kultury i religii. Materiały z sesji naukowej – 23 czerwca 2010 r.*, red. B. N a z a r e w i c z, Janów Lubelski 2011, s. 35, przyp. 18. Miastu Biała prawdopodobnie bardzo szybko zmieniono nazwę na Janów. Zachował się bowiem oryginalny dokument wystawiony przez Katarzynę z Ostroga Zamoyską (wdowę po II Ordynacie Zamojskim) datowany 6 grudnia 1641 r., w którym wdowa po Ordynacie zakomunikowała *Obywatelom y Mieszkancom Miasta* [swojego, w oryginale *meo*] *nowego Janowa pod Białą* wysłanie komisarzy (Jerzego Szornela lub Szorneta i Stanisława Żorkowskiego); Por. Archiwum Państwowe w Lublinie, Archiwum Ordynacji Zamojskiej ze Zwierzyńca. Biblioteka Ordynacji Zamojskiej, sygn. 1384, *List K. Zamoyskiej do mieszczan janowskich o wysłaniu do nich rewizorów*, Zamość 6 XII 1641, pag. 2. Dokument ten nie był dotychczas wykorzystywany w opracowaniach dotyczących zmiany nazwy miasta Biała-Janów ani samych dziejów miasta nad Białą, jego treść zmusza do dokonania korekty danych o pojawieniu się nazwy miasta Janów w 1642 r. Dane o wykorzystywaniu w 1642 r. nazwy Janów czerpano ze źródeł przechowywanych w Bibliotece Łopacińskiego; Por. BŁ, rps 1285, *Artykuły wydane przez Komisarzy zesłanych do miasta Janowa, jak sobie mają postępować Rządcy Miasta w Uskromieniu Buntów y Zabójstwa między Miastem Janowem a wsią Białą*, Janów 25.08.1642, [w:] *Odpisy przywilejów...*, fol. 5-5v; BŁ, rps 1737/2, *Artykuły wydane przez Komisarzy zesłanych do miasta Janowa, jak sobie mają postępować Rządcy Miasta w Uskromieniu Buntów y Zabójstwa między Miastem Janowem a wsią Białą*, Janów 25.08.1642, [w:] *Dokumenty dotyczące powstania i historii miasta Janowa Lubelskiego z lat 1640-1820*, kopia, fol. 1-1v. Nawet we współczesnej literaturze można zetknąć się z informacjami o błędnym datowaniu lokacji miast nad rzeką Białą. Przykładowo Piotr Rachwał twierdził, że nastąpiła ona w *połowie lat 40 XVII w.*; Por. P. R a c h w a ł, *Ruch naturalny i zaludnienie parafii Biała (Janów) w latach 1654-1900 w świetle rejestracji metrykalnej*, [w:] *Janów i Janowiaci w kręgu polityki, gospodarki, prawa, kultury i religii. Materiały z sesji naukowej – 23 czerwca 2010 r.*, red. B. N a z a r e w i c z, Janów Lubelski 2011, s. 9.

białskiej (1595 r.⁹) z takimi objawieniami wymaga szczegółowych badań, bo rozszerzanie terenu Ordynacji Zamojskiej w kierunku zachodnim i urbanizacja tego terenu ma ścisły związek z religijnością maryjną oraz szesnasto- i siedemnastowiecznymi objawieniami Maryi¹⁰.

Najcenniejszym źródłem wiedzy o objawieniach Maryi nad rzeką Białą oraz o cudach i łaskach doznawanych w miejscu objawień i za pośrednictwem krzyża, figury a na końcu wizerunku Madonny z dziećciątkiem oraz za pośrednictwem wody „ze źródelka zjawienia” są relacje odnotowane w janowskich księgach cudów, które zachowały się w kilku redakcjach. Redakcja uznawana w dotychczasowych badaniach za najważniejszą poddana została w niniejszym artykule próbie omówienia, ze wskazaniem, że przysługuje jej miano jednej z kopii¹¹.

Ten uznawany w dotychczasowych badaniach za podstawowy dokument historii religijnej ośrodka kultowego w Janowie Lubelskim został poddany zaledwie jednej w miarę kompleksowej analizie. Joanna Nastalska w pracy magisterskiej napisanej w 1993 r., a następnie (w wersji skróconej) opublikowanej w „Rocznikach Humanistycznych”¹² zmierzyła się z janowskimi *Miraculami*. Pomimo znacznej

⁹ A. T a r n a w s k i, *Działalność gospodarza Jana Zamoyskiego kanclerza i hetmana w. kor., 1572-1605*, „Badania z Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, nr 18, Lwów 1935, s. 22.

¹⁰ O roli objawień Maryii w przypadku odkupienia przez Kanclerza Jana Zamoyskiego m.in. terenów skasowanej parafii białskiej należy wnioskować w kontekście protestanckiego odniesienia do maryjności. Szesnastowieczne objawienia (lub objawienie) Maryi nad rzeką Białą miały bowiem miejsce na terenie należącym do protestanta Pawła Trojanowskiego. Objawienia takie mogły wywoływać ferment na wsi, w której skasowana została parafia a założony zbór. W przypadku związku lokacji miejskiej z objawieniami na pierwszoplanową rolę zasługuje problematyka heraldyczna. Nadany w akcie lokacyjnym herb zawiera wizerunek Maryi. Tym samym lokacja miejska z 1640 r. ma prawdopodobnie związek z rozwijającą się już maryjnością w miejscu objawień.

¹¹ Zenon Łukasza Baronowski w książce opublikowanej w 2011 r., twierdził, że: *Zachowała się Księga Cudów spisana przez dominikanów «z różnych, a pewnych dokumentów»*. *Prowadzona do pocz. XIX w. księga* [...]; Por. Z. Ł. B a r o n o w s k i, *Ziemia Janowska. Między Lasami Janowskimi a Wzgórzami Roztocza*, Zamość 2011, s. 38. Twierdzenie to można odnieść jedynie do wersji janowskiej Księgi cudów i łask przechowywanej obecnie w Bibliotece Seminarium Duchownego w Lublinie.

¹² W niniejszym opracowaniu wykorzystano jedynie wersję opublikowaną, w której stwierdzono: *Niniejszy artykuł jest skróconą wersją pracy magisterskiej napisanej na seminarium z historii średniowiecza, pod kierunkiem s. prof. A. Witkowskiej w 1993 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*; Por. J. N a s t a l s k a, *Miracula Janowskie z lat 1645-1814*, „Roczniki Humanistyczne”, t. XLV (1997), z. 2, s. 95. Informacja o napisaniu

ilości usterek merytorycznych opracowanie J. Nastalskiej uznać należy za (w miarę) rzetelnie przeprowadzoną analizę, która wymaga uszczegółowienia i weryfikacji przynajmniej części danych¹³.

Wzmiankowana powyżej autorka konfrontowała treść dwu podstawowych wersji janowskiego *Miraculum*. Zajęła się on wersją przechowywaną w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie¹⁴ (zwaną dalej lubelską wersją lub zgodnie z podziałem J. Nastalskiej wersją C) oraz przechowywaną w Archiwum Prowincji Polskiej Ojców Dominikanów w Krakowie¹⁵ (zwaną dalej krakowską

(czynności dokonanej) została podana, natomiast proces pisania i gromadzenia materiałów wychodzi prawdopodobnie poza 1993 r., na rok lub lata poprzedzające.

¹³ Oceniając ustalenia J. Nastalskiej pamiętać należy, że tylko ten się nie myli, kto nie podejmuje działań. Opracowanie J. Nastalskiej stanowi obecnie główny punkt odniesienia podczas interpretacji treści, filiacji i proveniencji poszczególnych wersji janowskich *Miraculów*. Dzięki badaniom J. Nastalskiej można podjąć krytyczną analizę i weryfikować postawione tezy badawcze, jednocześnie oczekując merytorycznego odniesienia do własnych ustaleń. Niniejsze opracowanie nie stanowi bowiem finalnego efektu badań nad filiacją krakowskiej wersji janowskiego *Miraculum*. Pretenduje ono zaledwie do miana kolejnego kroku na rozpoczętej drodze badania dziejów religijności ośrodka kultowego nad rzeką Białą.

¹⁴ Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie, rkps 600, B. B o o g a t k o, *Wiek łaski albo Sto lat, po Ziawieniu, y Ustawicznym Łask y Cudow czynieniu Matki Łaski Boskiej Nayswiętszej Panny Maryi, w Janowie Gratiarum, Cudami sławnego Mieysca, Dobr Ordynacyi J. W. Zamoyskich Domu, pod czulą Straż Zakonowi Kaznodziejskiemu S. O. Dominika oddanego, Dokończzone. A teraz, Przy zaczętym Szczęśliwie Dziedzictwie J. W. JMci Pana Klemensa na Zamościu Ordynata Zamoyskiego, Płoskierowskiego, Tarnowieckiego etc: Starosty, J. K. Mci, y Rzeczypospolitej Woysk Pułkownika, w zebraney Historiy, y Cudach o tym Mieyscu Pod Protekcyą Fundatorskiego Imienia*, [Janów Gratiarum] 1760, rps. Zwrócić należy w tym miejscu uwagę na fakt, że J. Nastalska zaingerowała w swym opracowaniu w tytuł niniejszego rękopisu, podając nazwę: *Wiek łaski albo sto lat po zjawieniu i ustawicznym łask czynieniu Matki Łaski Bożej Najświętszej Panny Maryi w Janowie Gratiarum, cudami sławnego miejsca dóbr ordynacji J. W. Zamoyskich Domu pod czulą straż zakonowi kaznodziejskiemu S. O. Dominika oddanego dokończzone, a teraz przy zaczętym dziedzictwie J. W. JMci Klemensa na Zamościu ordynata Zamoyskiego, Płoskierowskiego, Tarnowieckiego etc. starosty J. K. Mci i Rzeczypospolitej Wojsk Pułkownika w zebranej historii i cudach w tym miejscu pod protekcją fundatorskiego imienia*; Por. J. N a s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 106. Zatem z oryginalnego tytułu usunięto trzy słowa, w jednym zmieniono formę gramatyczną i zastąpiono jeden przyimek innym: [...] *ustawicznym łask* [i cudów] *czynieniu Matki Łaski Bo[skiej] Najświętszej* [...] *zaczętym* [szczęśliwie] *dziedzictwie J. W. JMci* [Pana] *Klemensa* [...] *cudach* [o] *tym* [...].

¹⁵ Archiwum Prowincji Polskiej Ojców Dominikanów w Krakowie, sygn. JI 1, *Liber miraculorum huius sacri Loci Janoviensis Sanctae Mariae Gratiarum Ords Sancti*

wersją lub rękopisem B, zgodnie z podziałem J. Nastalskiej). Niestety omawiając krakowską wersję janowskiego *Miraculum* autorka dokonała zbyt daleko posuniętych uproszczeń, uznając odpis za oryginał, co w niniejszym artykule poddano próbie weryfikacji.

Już na wstępie należy zwrócić uwagę, że wokół krakowskiej wersji janowskiego *Miraculum* narósł już mit historiograficzny. Rękopis ten przechowywany jest w krakowskim Archiwum Ojców Dominikanów od co najmniej 1965 r. Zgodnie z zapisem zamieszczonym na stronie nienumerowanej, poprzedzającej kartę tytułową tego rękopisu, otrzymano go z *Biblioteki Kapituły Krakowskiej w zamian za przekazanie jej 26 listów do Pawła Popiela*¹⁶. Informację tę odnotował i podpisał o. Robert Świętochowski w Krakowie 25 stycznia 1965 r.¹⁷, zatem wówczas rękopis znajdował się już w posiadaniu dominikanów. Jednak ks. Stefan Orzeł w swej pracy magisterskiej z 1975 r.¹⁸, którą opublikowano w 2000 r. twierdził, iż janowskie *Miraculum* znajdowało się w *archiwum Kapituły Krakowskiej*. Rękopis ten zdaniem ks. S. Orła nie posiadał sygnatury¹⁹ i zawierał *85 stron nieliczonych*²⁰. Czy zatem

---

Dominici Praedicatrum Anno Dni 1670. Per R. P. F. Ceslaum Sulicki Sa. Th. Bac: Priorem Ejusdem Conventus ex. diversis et certis scriptis in unum volumen collectorum, rps, kopia. Cytuję dalej LMK. Nie ingerowano w zapis tytułu, choć oczywiście dostrzegalne są rażące błędy, jak choćby „Praedicatrum” zamiast „Praedicatorum”. W pozostałych wykorzystanych wersjach janowskiego *Miraculum* również pozostawiono oryginalną (zawierającą błędy) pisownię tytułów, gdyż interpretacja błędów może stanowić przedmiot analizy naukowej, a informacje „zakodowane” w błędach językowych mogą stanowić źródło wiedzy.

¹⁶ LMK, pag. A1; E. M. Albiniaak SDP, J. Maciaszek, A. Albiniaak; *A on „przeklęty i od Czarta srodze trapiiony”. Rzecz o opętaniu i egzorcyzmowaniu Macieja z Sosnowicy*, „Zeszyty Muzealne” Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego we Włodawie, t. 14, 2007, s. 128, przyp. 1. Z niezrozumiałych przyczyn J. Nastalska cytując przytoczony w wywodzie podstawowym tekst stwierdziła, że Bibliotece Kapituły Krakowskiej przekazano 25, a nie jak podana w LMK – 26 listów; Por. J. Nastalska, *dz. cyt.*, s. 107.

¹⁷ LMK, pag. A1; J. Nastalska, *dz. cyt.*, s. 107; E. M. Albiniaak SDP, J. Maciaszek, A. Albiniaak; *dz. cyt.*, s. 128, przyp. 1.

¹⁸ Była to praca: S. Orzeł, *Dominikanie w Janowie Lubelskim w latach 1660-1864*, praca magisterska napisana pod kierunkiem ks. dr. M. Zahajkiewicza na Wydziale Teologicznym KUL, Lublin 1975. W niniejszych rozważaniach oparto się wyłącznie na wersji drukowanej, by ułatwić czytelnikom weryfikację przytaczanych danych.

¹⁹ S. Orzeł, *dz. cyt.*, s. 280-281. Informacja o opublikowaniu niniejszej pracy pominięta została przez Henryka Gapskiego w próbie bilansu historiograficznego dotyczącego dziejów dominikanów. Autor ten odniósł się jednak do artykułu ks. S. Orła opubli-

ks. S. Orzeł korzystał z rękopisu ponad dziesięć lat przed obronieniem pracy magisterskiej²¹? A może istnieje w Krakowie pomijana we współczesnych badaniach dodatkowa wersja janowskiego *Miraculum*, która znana była ks. S. Orłowi?

Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej stanowią spójną całość²², więc podawana przez ks. S. Orła informacja o przechowywaniu rękopisu w archiwum (a nie bibliotece) może wynikać z błędnego określenia zbioru, do którego włączony był (lub mógł być) udostępniany mu egzemplarz. Rękopis nie posiadał w chwili korzystania zeń ks. S. Orła sygnatury, więc czytelnik mógł nieopatrnie dokonać błędnej (a nawet dowolnej) klasyfikacji własnościowej. Informacja o istnieniu rękopisu znajdującego się w krakowskim Archiwum Kapituły Katedralnej nie stanowi wystarczającego kryterium do uznania, że w Krakowie istniały, bądź istnieją dwie kopie janowskiego *Miraculum*. Funkcjonująca w literaturze wersja archiwalna i biblioteczna to prawdopodobnie jeden i ten sam egzemplarz przechowywany do 1965 r. w zbiorach Archiwum i Biblioteki Krakowskiej Kapituły Katedralnej, z zaznaczeniem, że chodzi o jedność miejsca przechowywania (zbiorów archiwalnych i bibliotecznych), a nie przynależność rękopisu do obu zbiorów. Brak sygnatury w udostępnionym ks. S. Orłowi rękopisie może świadczyć o ówczesnym niezinventaryzowaniu go i niewłączeniu do żadnego z zespołów kapitulnych²³.

---

kowanego w „Roczniku Teologiczno-Kanonicznym”, w którym zawarte zostały informacje o janowskim konwencie dominikańskim; Por. H. G a p s k i, *Badania nad przeszłością dominikanów w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Próba bilansu*, [w:] *Dzieje dominikanów w Polsce XIII-XVIII wiek. Historiografia i warsztat badawczy historyka*, pod red. H. G a p s k i e g o, J. K ł o c z o w s k i e g o, „Prace Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce KUL”, t. 9, „Studia nad historią dominikanów w Polsce”, t. 4, Lublin 2006, s. 58.

²⁰ S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 286, przyp. 121.

²¹ Jeśli ks. S. Orzeł korzystał z rękopisu dziesięć (lub więcej) lat przed broniemieniem pracy magisterskiej, to informację o aktualnym (ówcześnie) znajdowaniu się rękopisu w archiwum kapitulnym [por. S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 281] znać należy za nierzetelność badawczą.

²² Nawet współczesna nazwa zawiera w sobie jedność zbiorów archiwalnych i bibliotecznych; Por. M. P r o k o p o w i c z, A. S p r ó z, W. P i g ł a, *Biblioteki i zbiory muzyczne w Polsce. Przewodnik*, Warszawa 1998, s. 97.

²³ Rękopis w chwili udostępnienia mógł stanowić własność prywatną kogoś związanego z archiwum i biblioteką kapitulną. W takim przypadku brak sygnatury byłby uzasadniony. Natomiast ks. S. Orzeł mógł nie odnotować w swej pracy magisterskiej informacji o tym,

Sprawę komplikuje informacja o zawartości rękopisu, który zgodnie z twierdzeniem ks. S. Orła zawierał 85 *stron nieliczonych*²⁴. Przymiotnik „nieliczonych” użyty został prawdopodobnie w znaczeniu „niespaginowanych”, bo podając dokładną liczbę stron autor informował jednocześnie o ich policzeniu. Rękopis przechowywany w archiwum dominikańskim zawiera 89 kart²⁵, a więc jest ponad dwukrotnie większy (liczebniejszy) od tego, z którego korzystał ks. S. Orzeł. Czy jednak istniały przed 1975 r.²⁶ (i czy istnieją obecnie) w Krakowie dwa rękopisy janowskiego *Miraculum* nie jest jednak pewne²⁷.

Próbując skonfrontować ustalenia ks. S. Orła z krakowską wersją janowskiego *Miraculum* należy zwrócić uwagę, że rękopis o sygnaturze JI 1, przechowywany obecnie w krakowskim Archiwum Prowincji Pol-

---

że udostępniony mu rękopis niewłączony był do zbiorów kapitulnych. Powyższe twierdzenia mają charakter niepotwierdzonej hipotezy badawczej. Nie odnaleziono bowiem w Archiwum Kapituły Katedralnej w Krakowie żadnego potwierdzenia, by kiedykolwiek przechowywano w niej janowskie *Miraculum*, co skłania do wysnucia hipotezy badawczej, że udostępniony ks. S. Orłowi rękopis nie był nigdy włączony do zbiorów kapitulnych.

²⁴ S. Orzeł, *dz. cyt.*, s. 286, przyp. 121.

²⁵ J. Naścalska, *dz. cyt.*, s. 107.

²⁶ Odniesienie do roku obronienia przez ks. S. Orła pracy magisterskiej, w której zawarł omawiane informacje.

²⁷ Za przyjęciem tezy o istnieniu w Krakowie dwóch wersji janowskiego *Miraculum* przemawia przytoczona przez Dominika Szulca wypowiedź Barbary Nazarewicz – Dyrektora Muzeum Regionalnego w Janowie Lubelskim, która 15 września 2010 r., podczas otwarcia Muzeum klasztoru Ojców Dominikanów w Janowie Lubelskim miała wyrazić słowa żalu, że nie udało się umieścić w *salach wystawowych zarchiwizowanej obecnie w Archiwum Kapituły Metropolitarnej w Krakowie księgi cudów z klasztoru janowskiego opisującej 166 lokalnych przypadków cudów i łask z lat 1645-1802*; Por. D. Szulc, *Muzeum klasztoru Ojców Dominikanów w Janowie Lubelskim – nowa placówka muzealna Kościoła Katolickiego w Polsce*, „Janowskie Korzenie”, nr 16 z 3 V 2011, s. 54; Autor niniejszego opracowania w 2004 i 2011 r. poszukiwał w Archiwum Kapitulnym w Krakowie śladów posiadania janowskiego *Miraculum* przez to archiwum i kweryndy miały charakter negatywny. Dlatego szkoda, że D. Szulc w swym artykule nie odniósł się do sygnatury owego rękopisu, by można go było odnaleźć w Archiwum Kapituły Metropolitarnej w Krakowie. Zgodnie z ustaleniami autora niniejszych rozważań informacja przekazana przez B. Nazarewicz, a przytoczona przez D. Szulca jest co najmniej wątpliwa i prawdopodobnie informacja o znajdowaniu się w 2010 r. w Archiwum Kapituły Katedralnej w Krakowie janowskiego *Miraculum* jest nierzetelna. W inwentarzach tegoż archiwum brak bowiem informacji o znajdowaniu się w nim Księgi cudów ośrodka kultowego w Janowie Lubelskim, również pracownicy archiwum kapitulnego twierdzą, że nie zetknęli się z informacją o posiadaniu kiedykolwiek przez archiwum lub bibliotekę kapitulną rękopisu janowskiej Księgi cudów i łask.

skiej Ojców Dominikanów składa się z dwu niezależnych rękopiśmiennych tekstów, wpisywanych do jednego woluminu w układzie odwrotnym. Pomiedzy dwoma tekstami znajduje się 16 niezapisanych kart²⁸. Ks. S. Orzeł opisując rękopis, z którego korzystał nie wspominał o wpisach prowadzonych od dwu stron, co może świadczyć, że korzystał z innego rękopisu, niż znany autorowi i J. Nastalskiej. Jest również możliwe, że ks. S. Orzeł uznał tekst zawierający dziewiętnastowieczne dokumenty dominikańskie za odrębny rękopis i dokonując omówienia *Miraculum* pominął informacje dotyczące drugiej części rękopisu.

Chwilę uwagi należy poświęcić także drugiej części rękopisu, bo i w odniesieniu do niej zaczyna rodzić się mit historiograficzny. J. Nastalska w swym opracowaniu zajmowała się wyłącznie *Miraculami*, jednak prezentując źródła, stwierdziła, że w rękopisie przechowywanym w archiwum dominikańskim *znajduje się zbiór Miracula*²⁹, *a po nich w układzie odwrotnym wpisane zostały dokumenty konwentu janowskiego z lat 1660-1864*³⁰. W twierdzeniu tym autorka dokonała daleko idącego przeinterpretowania treści rękopisu. Dokumenty obejmują w rzeczywistości lata 1833³¹-1851³², pierwszy wpis dokonany był w 1839 r.³³, po czym przekopiowane zostały dokumenty starsze, a ostatni wpis odnosi się do 1850 r.³⁴. J. Nastalska prawdopodobnie nie przejrzała tej części rękopisu i podała zamiast chronologii kolejnych wpisów daty istnienia janowskiego konwentu dominikanów³⁵. Również nie zwróciła uwagi na to, że wpisy tylko częściowo dotyczą janowskiego konwentu dominikanów i stanowią raczej zbiór dokumentów przeora konwentu janowskiego – o Aleksandra Wszelakiego, gdzie wpisy z lat czterdziestych i początku pięćdziesiątych XIX w. obejmują okres, gdy nie pełnił on już funkcji przełożonego konwentu

²⁸ J. N a s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 108.

²⁹ J. Nastalska zwrotu „miraculum” używa w znaczeniu „cud”, natomiast autor niniejszego artykułu w znaczeniu „*Liber Miraculorum*...”, jako zbioru informacji o cudach.

³⁰ J. N a s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 108.

³¹ LMK, pag. (odwrotna) 5. Istnieje też datowany dokument na stronie 3, ale dotychczas autorowi nie udało się odczytać daty (prawdopodobnie 1829 r.).

³² Tamże, pag. (odwrotna) 71.

³³ Tamże, pag. (odwrotna) 2.

³⁴ Tamże, pag. (odwrotna) 79.

³⁵ Janowski konwent dominikański istniał od 1660 do 1864 r.; Por. J. T a b i ś - D a w i d o w i c z, *System podporowy kościoła w Janowie Lubelskim*, „Roczniki Humanistyczne”, t. XLII (1994), z. 4, s. 277; S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 260.

janowskiego³⁶, a dodatkowo w znacznej części obejmują okres po jego śmierci, więc ktoś inny był właścicielem lub posiadaczem rękopisu co najmniej od 1840 r.³⁷. Tego typu nieostrożności znacząco obniżają wartość merytoryczną ustaleń J. Nastalskiej i zmuszają do bardzo ostrożnego i krytycznego odnoszenia się do nich.

Powracając do rozważań nad rękopisem, z którego korzystał ks. S. Orzeł zauważyć należy, że stronę na której znajdowały się dane proveniencyjne uznawał on za pierwszą³⁸. W dominikańskim (krakowska wersja) rękopisie paginację rozpoczęto od karty tytułowej³⁹, która (gdyby rękopisy były tożsame) zgodnie z ustaleniami ks. S. Orła byłaby stroną trzecią. Zatem krakowska wersja powinna zawierać 83 spaginowane strony. Ostatni zapis w krakowskiej wersji janowskiego *Miraculum* zapisany jest na stronie 60⁴⁰, a więc rękopis jest o 23 strony za krótki, w stosunku do tego z którego korzystał ks. S. Orzeł. Czy zatem

³⁶ Już w 1841 r. funkcję przeora w janowskim konwencie sprawował Florian Konarski; Por. *Ordo officii divini ad usum Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini post bissextile. Imo. MDCCCXLI* [1841]. *Propositus auctoritate ac mandato excellentissimi illustrissimi ac reverendissimi domini domini Mathaei Mauriti de Rzeplin Wojakowski...*, Varsaviae 1841, s. 86. Jednak jeszcze w 1840 r. Aleksander Wszelaki pełnił funkcję przeora w janowskim konwencie; Por. *Ordo officii divini ad usum Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini Bissextili MDCCCXL* [1840]. *Propositus auctoritate ac mandato illustrissimi excellentissimi ac reverendissimi domini domini Mathael Mauriti de Rzeplin Wojakowski...*, Varsaviae 1840, s. 94.

³⁷ R. Świętochowski, *Słownik biograficzny OO. Dominikanów w Polsce, A-Z, niekompletny*, Kraków 1979, s. 300 (dzieło na prawach rękopisu przechowywane w zbiorach Bibliotheca Studium Provinciae Poloniae Ordinis Predicatorum w Krakowie). Autor niniejszego opracowania w artykule opublikowanym w 2010 r. twierdził, że dokumentacja wpisana w układzie odwrotnym do LMK to dokumenty o Aleksandra Wszelakiego; Por. A. Albinia, *Peregrynacja interwyznaniowa...*, s. 64, przyp. 26. Informacja o czasie śmierci o Aleksandra Wszelakiego zmusza do zweryfikowania tego twierdzenia. Akt zgonu o Aleksandra Wszelakiego zachowany jest w księgach metrykalnych parafii białskiej przechowywanych w archiwum jednej z parafii Janowa Lubelskiego. Spisany został on 26 lutego 1840 r. przez ks. Antoniego Paschalskiego. Zgłaszającymi zgon byli o. Florian Konarski podprzeor janowskiego konwentu dominikańskiego i o. Tadeusz Fudalski kaznodzieja z tegoż konwentu. Śmierć o Aleksandra Wszelakiego nastąpiła 23 lutego 1840 o godzinie szóstej; Por. Archiwum Parafii pw. św. Jana Chrzyciela w Janowie Lubelskim (dalej: APJChJL), bsygn., A. Paschalski, *Metryka zgonu ks. Aleksandra Wszelakiego*, nr 81, Biała 26 II 1840, [w:] *Księga zmarłych 1835-1843*, pag. 559.

³⁸ S. Orzeł, *dz. cyt.*, s. 286, przyp. 121.

³⁹ LMK, pag. 1.

⁴⁰ Tamże, pag. 60.

owe 23 strony były niezapisane? Wówczas ich liczenie i uwzględnienie byłoby nieuzasadnione. Na dodatek liczba stron powinna być parzysta, o ile wyklejka nie została policzona jako strona. Tak istotna rozbieżność skłania do postawienia hipotezy o istnieniu w Krakowie drugiego rękopisu janowskiego *Miraculum*.

Niestety problematyka paginacyjna wymaga omówienia również w odniesieniu do ustaleń J. Nastalskiej, która korzystała z rękopisu znajdującego się w zbiorach archiwum dominikańskiego. Autorka twierdziła, iż *na 69 stronach znajduje się zbiór Miracula*⁴¹. W rękopisie brak jakichkolwiek podstaw do postawienia takiej hipotezy. Ostatni wpis dokonany jest na stronie 60, na której zapisano zaledwie trzy linijki tekstu⁴². J. Nastalska korzystała z rękopisu, który był prawdopodobnie spaginowany, więc trudno zrozumieć przyczynę (pozornego) powiększenia rozmiarów rękopisu. Właściwy opis poszczególnych cudów zawarty jest na stronach 12-60⁴³, a więc całość janowskich objawień, cudów i łask została opisana na zaledwie 48 stronach, co zbieżne jest ze stwierdzeniem ks. S. Orła informującego, że *na 24 kartach opisane są cuda*⁴⁴. Skłania to do bardzo ostrożnego odnoszenia się do postawionej powyżej hipotezy o drugim krakowskim rękopisie janowskiego *Miraculum*. Dodatkowo informacja, iż *na dwóch stronach są zamieszczone pieśni na cześć Matki Bożej Janowskiej*⁴⁵ stanowi kolejny powód do zastanowienia się nad tym, czy rękopis z którego korzystał ks. S. Orzeł i przechowywany w archiwum dominikańskim nie są tożsame? Co prawda w rękopisie zawarta jest pieśń, a nie pieśni, ale zajmuje ona właśnie dwie strony⁴⁶. Również liczba cudów jest zgodna z ich numeracją zawartą w rękopisie⁴⁷.

Na podstawie ustaleń ks. S. Orła można wysnuć również wniosek, że w czasie gdy korzystał on ze zbiorów Kapituły Krakowskiej istnia-

⁴¹ J. N a s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 108.

⁴² LMK, pag. 60.

⁴³ Tamże, pag. 12-60.

⁴⁴ S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 286, przyp. 121.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ LMK, pag. 10-11. Zwrócić należy uwagę, że ks. Edmund Markiewicz wydał w 1987 r. m.in. pieśni zawarte w *Miraculum*. Stwierdził on, że zostały one ułożone przed Dominikanów, co nie znajduje potwierdzenia w źródłach; Por. *Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej...*, s. 39. Odnotowanie pieśni w Księdze cudów i łask prowadzonej w konwencie dominikańskim nie jest bowiem tożsame z ułożeniem jej przez Dominikanów.

⁴⁷ Tamże, pag. 59; S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 286, przyp. 121.

ły dwa interesujące w niniejszych rozważaniach rękopisy. Nie były to jednak dwa *Miracula*, tylko *Miraculum* wchodzące w skład zbiorów archiwalnych⁴⁸ i rękopis z dokumentami początkowo o Aleksandra Wszelakiego zdeponowany w bibliotece kapitulnej⁴⁹. Czy, a jeśli tak, to kiedy dwa niezależne rękopisy połączono w całość pozostaje obecnie niewiadomą. Jednak uznawanie jednego rękopisu za własność archiwum, a drugiego biblioteki kapitulnej stanowi argument za istnieniem w czasie gdy korzystał z nich ks. S. Orzeł dwu niezależnych rękopisów, które oprawiając połączono w całość⁵⁰. Kumulacja błędów merytorycznych w pracy ks. S. Orła zmusza do ostrożnego odnoszenia się do danych podawanych do wiadomości, tym bardziej, że w pracy tej wprowadzona jest dodatkowa wersja *Miraculum*, która rzekomo stanowiła własność Archiwum Kapituły Zamojskiej⁵¹. W tym jednak przypadku dodatkowy rękopis to chyba nie pomyłka autora, tylko redaktorów przygotowujących pracę do druku. W przedmowie do książki, w której opublikowano m.in. rozprawę ks. S. Orła zapisano: *niektóre zbliżone treściowo fragmenty prac zostały skrócone*⁵². Świadectwem ingerencji w tekst w miejscu gdzie podano informację o zamojskiej wersji janowskiego *Miraculum* jest inwertowanie danych. Autor podawał najpierw nazwę archiwum, a w dalszej kolejności tytuł i inne dane dotyczące źródeł, natomiast w tym miejscu najpierw podano tytuł, a dopiero po nim miejsce zdeponowania rękopisu, co sugeruje ingerencję pozaautorską w niniejszy fragment tekstu.

Prace ks. S. Orła i J. Nastalskiej posiadają wartość naukową dzięki dość skrupulatnie podawanym źródłom wiedzy, z których korzystali owi autorzy, dzięki czemu przeinterpretowania można poddać reinterpretacji. Gorzej, gdy dane podawane są do wiadomości jako wiedza pewna i niewymagająca sprawdzenia lub interpretacji. Taką rolę pełni między innymi *Encyklopedia Katolicka*, w której autorka hasła „Janów

⁴⁸ Tamże, s. 280-281.

⁴⁹ Tamże, s. 283, przyp. 53.

⁵⁰ Jeśli doszło w rzeczywistości do połączenia w jeden wolumin dwu niezależnych wcześniej rękopisów, to prawdopodobnie usunięto jednocześnie ostatnią stronę *Miraculum*, która, jak wcześniej nadmieniono, mogła stanowić wyklejkę pierwotnej oprawy.

⁵¹ S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 281, przyp. 1.

⁵² [Z. Baranowski, B. Nazarewicz, J. Łukasiewicz]; *Przedmowa*, [w:] *Janów Lubelski 1640-2000*, red. Z. Baranowski, B. Nazarewicz, J. Łukasiewicz, Janów Lubelski 2000, s. 5-6.

Lubelski” stwierdziła, że janowskie *Miraculum* przechowywane jest w *Archiwum Kapituły Krak[owskiej]*⁵³. Jest to o tyle dziwne, że Maria Wrzeszcz (rzekomo)⁵⁴ korzystała z pracy magisterskiej J. Nastalskiej⁵⁵, a w opracowaniu ostatniej z wymienionych miejsca zdeponowania rękopisów janowskich *Miraculów* podawane są prawidłowo. Może na utrwalenie błędnej informacji miały wpływ inne prace, z których korzystała M. Wrzeszcz, bowiem nie tylko ks. S. Orzeł pisał o zdeponowaniu janowskiego *Miraculum* w Archiwum Kapituły Krakowskiej, informacja ta była powielona również przez ks. Janusza Kanię⁵⁶.

W literaturze przedmiotu można się również zetknąć z przekazywaniem danych czerpanych (rzekomo) ze źródeł, w których „cytowane” informacje nie są podawane. Przykład takiego „żartu” z nauk historycznych odnaleźć można w opracowaniu Marzeny M. Kaproń, która czerpiąc (jak poinformowała w przypisie) dane z janowskiej wersji *Miraculum* (przechowywanego w Archiwum Parafii p.w. św. Jana Chrzciciela w Janowie Lubelskim⁵⁷) stwierdziła, iż oryginalny rękopis spisano w 1670 r. i *znajduje się [on] obecnie* [pracę opublikowano w 2002 r., więc do tego momentu należy odnieść dane] w *Archiwum Kapituły Krakowskiej*⁵⁸. Autorka poza podaniem wątpliwej informacji o miejscu przechowywania rękopisu utożsamiała rozpoczęcie prowadzenia księgi z jej spisaniem, a więc czynnością zakończoną. Na dodatek poinformowała, że dane o miejscu przechowywania rękopisu zaczerpnęła z janowskiej (parafialnej) wersji *Miraculum*, co stanowi świadectwo umiejętności czytania nienapisanych (czy też nieistniejących) treści. W janowskiej wersji *Miraculum* brak bowiem informacji o bezpo-

---

⁵³ M. Wrzeszcz, *Janów Lubelski*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. VII, pod red. S. Wielgusa, J. Duchniewskiego, M. Daniluka i in., Lublin 1997, kol. 985.

⁵⁴ Tekst M. Wrzeszcz o Janowie Lubelskim jest (subiektywnym zdaniem autora) jednym z najsłabszych opracowań zamieszczonych w dotychczas opublikowanych tomach *Encyklopedii katolickiej*.

⁵⁵ Patrz bibliografię do hasła: M. Wrzeszcz, *dz. cyt.*, kol. 986.

⁵⁶ J. Kania, *Miejsca szczególnej czci Matki Bożej w Lubelskim*, „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie”, R. LXI (1992), nr 1-2-3, s. 70.

⁵⁷ Rękopis *Księgi cudów i lask...* znajduje się prawdopodobnie od 1964 r. w archiwum parafialnym janowskiego Sanktuarium Maryjnego; Por. A. Albinia k, *Peregryncja interwyznaniowa...*, s. 62, przyp. 18.

⁵⁸ M. M. Kaproń, *dz. cyt.*, s. 18.

średnim związku z rękopisem krakowskim, a tym bardziej o miejscu przechowywania wywiezionego z Janowa Lubelskiego rękopisu⁵⁹.

Problematyka filiacji określonych wersji janowskiego *Miraculum* to kolejny krok na drodze weryfikacji dotychczasowych ustaleń. W dość niejasny sposób powiązано wersję krakowską z janowską (parafialną), uznając, że ta ostatnia jest kopią 3 stopnia⁶⁰ rękopisu krakowskiego. Żadne ze znanych autorowi źródeł nie dają podstaw do takiego twierdzenia. Natomiast informacja uległa już takiemu utrwaleniu, że przyjmowana jest za pewną, niepodważalną i niewymagającą weryfikacji. Dotychczas tylko w pracach autora niniejszego opracowania informacja ta podlegała weryfikacji. W *Informatorze do wystawy*, na której wystawiona była krakowska wersja janowskiego *Miraculum* podważono po raz pierwszy to twierdzenie⁶¹. Niestety Muzeum Regionalne w Janowie Lubelskim nie wywiązało się z umów zawartych z instytucjami kultury udostępniającymi zbiory na wystawę i nie opublikowało *Informatora...*, przez co pozostaje on jedynie w wersji rękopiśmiennej⁶², a zawarte w nim informacje nie weszły do obiegu naukowego. Natomiast utrwała się informacja, że krakowska wersja janowskiego

⁵⁹ M. M. Kaproń powołując się na janowską wersję *Miraculum* twierdziła, że zaczerpnęła z niej informację o miejscu przechowywania w XXI w. rękopisu krakowskiego; Por. M. M. Kaproń, *dz. cyt.*, s. 18, przyp. 7; E. M. Albiniaak SDP, J. Maciaszek, A. Albiniaak; *dz. cyt.*, s. 128, przyp. 1. W rękopisie brak takiego odniesienia; Por. APJChJL, bsygn., *Liber Miraculorum huius Sacri Loci Janovinsis Sancte Mariae Gratiarum Orlinis Sancti Dominice Praedicatorum Anno Domini 1670[.] Per R: P: F: Ceslaum Sulicki Sacre Thaeologie Bac: Priorem Ejusdem Conventus Te dusirsis, et cerlis scriptis in Unum Volumen Collectorum*, przepisał Z. Przystupa, Janów Lubelski 25.08.1964, rps, pag. 164. Cytuję dalej LMJ.

⁶⁰ Z oryginału wykonano kopię (pierwszą), z tej kopii (pierwszej) kolejną kopię (drugą), po czym z tej kopii (pierwszej) z kopii (drugiej) wykonano kolejną kopię (trzecią).

⁶¹ A. Albiniaak, *Informator do wystawy „Urbanizacja nad Białą w świetle najstarszych dokumentów”*, Muzeum Regionalne w Janowie Lubelskim, Janów Lubelski 20.05.2004 – 13.06.2004, mps (wydruk), s. 5 i nn.; E. M. Albiniaak SDP, J. Maciaszek, A. Albiniaak; *dz. cyt.*, s. 128, przyp. 1. W literaturze można się zetknąć z informacją, że owa wystawa (przygotowana przez autora niniejszego artykułu) była eksponowana w Muzeum Regionalnym w Janowie Podlaskim (co oczywiście jest błędem); Por. *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie za okres od 1 I do 31 XII 2004 r.*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, R. L (2005), s. 589.

⁶² E. M. Albiniaak SDP, J. Maciaszek, A. Albiniaak; *dz. cyt.*, s. 128, przyp. 1. By nie utrudniać czytelnikowi weryfikacji podawanych w niniejszym artykule treści pominięto dostępne w zbiorach autora teksty rękopiśmienne.

Miraculum jeszcze w 1854 r. znajdowała się w zbiorach janowskiego konwentu dominikanów⁶³. Ma to związek z niedostrzeżeniem czy też nieodniesieniem się dotychczas do informacji zawartych w pracach autora niniejszych rozważań, w których zawarte są dane dotyczące braku podstaw do uznania wersji janowskiego *Miraculum* przechowywanej w zbiorach parafii pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela w Janowie Lubelskim za kopię wykonaną z rękopisu znajdującego się w archiwum dominikańskim⁶⁴.

Dotychczasowe ustalenia filiacyjne oparto na założeniu, że krakowska wersja janowskiego *Miraculum* to rękopis, do którego początkowo dane wprowadzał o. Czesław Sulicki⁶⁵. Informacja podana na karcie tytułowej krakowskiego rękopisu nie stanowi jednak wystarczającego świadectwa by uznać, że zachowany rękopis spisywano od 1670 r.⁶⁶ Oryginał mógł ulec zniszczeniu, a jeśli się zachował to miejsce jego przechowywania jest nieznane. Natomiast z oryginału (jak i z odpisów) mogła zostać wykonana nieokreślona ilość kopii, czego nie brano pod

---

⁶³ J. Nastałska, *dz. cyt.*, s. 107.

⁶⁴ A. Albiniaak, *Tatarzy południowo-zachodniej Lubelszczyzny*, [w:] *Zachód a świat islamu – Zrozumieć Innego*, pod red. I. Kónczaka i M. Woźniaka, Łódź 2012, s. 41.

⁶⁵ J. Nastałska, *dz. cyt.*, s. 108. Nazwisko autora początkowych wpisów zostało już kilkakrotnie pomyłone i można się spotkać z kilkoma wersjami. Już w rękopisie znajdującym się obecnie w zbiorach prywatnych [por. Zbiory prywatne, bsygn., *Liber Miraculorum huius Sacri Loci Janovinsis, Sancte Mariae Gratiarum Orlinis Sancti Dominice Praedicatorum Channo Domini 1670, Per R: P: F: Ceslaum Sulicki Sacre Tchaeologie Bac: Priorem Ejusdem Conventus Fe dusirsis, et cerlis scriptis in Unum Volumen Collectorum*, przepisał Sz. Drzazga, 19.02.1938, rps; dalej: LMP] i LMJ występuje dość zaskakująca pomyłka. Na karcie tytułowej podano tytuł poza wersją oryginalną (łacińską) również w wersji polskojęzycznej, w wersji łacińskiej podano nazwisko w prawidłowym brzmieniu, natomiast w tłumaczeniu stwierdzono, iż autorem był Salicki, a nie Sulicki; Por. LMP, pag. 1, LMJ, pag. 1. Również w opracowaniach ks. S. Orła i ks. J. Kani w cytacji tytułu rękopisu, z którego korzystali podane jest nazwisko Salicki [por. S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 280; J. K a n i a, *dz. cyt.*, s. 70], gdy w LMK zapis w tym miejscu jest bardzo czytelny i nie da się odczytać go inaczej jak tylko w formie oryginalnej – Sulicki [por. LMK, pag. 1]. Uznać to można za kolejny argument skłaniający do poszukiwań źródłowych w Archiwum i Bibliotece Krakowskiej Kapituły Katedralnej. Również autor niniejszego opracowania nie ustrzegł się tego błędu i w opracowaniu współautorskim powielono błędną wersję nazwiska; Por. E. M. Albiniaak SDP, J. M a c i a s z e k, A. A l b i n i a a k; *dz. cyt.*, s. 128, 132. W literaturze pojawia się również wersja Sawicki; Por. J. Ł u k a s z, *Dzieje parafii Biała k. Janowa Lubelskiego*, cz. 2, „Janowskie Korzenie”, nr 8 z 3.05.2007, s. 3.

⁶⁶ Na karcie tytułowej podano autorstwo; Por. LMK, pag. 1.

uwagę w dotychczasowych analizach, uznając *a priori*, że spisywanie krakowskiej wersji janowskiego *Miraculum* rozpoczęto w 1670 r.

J. Nastalska twierdziła, że ręką o. Czesława Sulickiego *zostało zapisanych 49 relacji*⁶⁷. Cud czterdziesty dziewiąty nie jest datowany, natomiast czterdziesty ósmy dotyczy wydarzenia z 1671 r., a pięćdziesiąty – 1673 r.⁶⁸ Zgodnie zatem z twierdzeniem J. Nastalskiej pomiędzy 1671 a 1673 r. inicjator zebrania w jednym woluminie janowskich cudów i łask zaprzestał wpisywania ich do rękopisu. Takie twierdzenie jest dość odważne, bo autorka informowała, iż o. Czesław Sulicki pełnił funkcję przeora konwentu janowskiego w latach 1670-1676⁶⁹, więc niezrozumiałe jest dlaczego podczas pobytu w janowskim konwencie miałby zrezygnować z prowadzenia głównego świadectwa rozwoju kultu religijnego, w miejscu, w którym pełnił funkcję przełożonego domowego. Zresztą brak w rozważaniach J. Nastalskiej śladów poszukiwania oryginalnych i pewnych dokumentów spisanych przez o. Czesława Sulickiego, by dokonać porównania grafologicznego, co uznać należy za przyjęcie przez J. Nastalską hipotezy o autorstwie początkowych wpisów, za rzeczywistość, przy jednoczesnym zastąpieniu przypuszczenia – pewnością, na którą historyk bez niezbitych dowodów nie powinien się decydować.

Podłoża przyjmowanej obecnie filiacji można doszukiwać się w twierdzeniu ks. S. Orła, który uznał, że rękopis określony przez J. Nastalską jako wersje D lub E⁷⁰ janowskiego *Miraculum*, to wierna kopia rękopisu z którego korzystał w Archiwum Kapituły Krakowskiej. Ks. S. Orzeł twierdził, że udostępniono mu (prawdopodobnie w Janowie Lubelskim⁷¹) do wglądu *rękopis, w którym na stronie tytułowej znajdo-*

⁶⁷ J. N a s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 108.

⁶⁸ LMK, pag. 24.

⁶⁹ J. N a s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 108, przyp. 86. Natomiast ks. S. Orzeł pomija w wykazie przeorów janowskiego konwentu dominikańskiego o. Czesława Sulickiego; Por. S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 274.

⁷⁰ J. Nastalska za wersję D janowskiego *Miraculum* uznała rękopis sporządzony przez Michała Szyszковского, natomiast za wersję E wykonany przez Szczepana Drzazgę. Uznała ona, że oba rękopisy nie zachowały się [por. J. N a s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 107], co nie jest wcale pewne. Los wersji D jest autorowi nieznany, natomiast wersja E jest prawdopodobnie zachowana, a przynajmniej pod koniec XX w. była jeszcze dostępna i wykonano z niej przynajmniej trzy nadbitki dostępne obecnie. Autor korzysta z jednej z nadbitek traktując jej wartość poznawczą, na równi z rękopisem.

⁷¹ Ks. S. Orzeł informował, że udostępnił mu rękopis parafianin Janowski, więc może się ta informacja odnosić również do okolicznych wiosek.

wała się adnotacja: z księgi kościelnej, przepisał 18 lipca 1854 roku Michał Szyszkowski⁷². Zgodnie z podziałem J. Nastalskiej uznać należałoby, iż była to wersja D⁷³. Biorąc pod uwagę fakt, że podobna adnotacja znajduje się na stronie tytułowej wersji znajdującej się w zbiorach prywatnych, więc brak podstaw do jednoznacznego określenia, o której wersji pisał ks. S. Orzeł, tym bardziej, że informował on, iż rękopis udostępnił mu do wglądu Fabian Drzazga⁷⁴. Odpis, który ukończono 19 lutego 1938 r. wykonał Szczepan Drzazga⁷⁵, więc zbieżność nazwisk sugeruje, że mogła to być wersja uznawana przez J. Nastalską za E. Brak jednak podstaw do jednoznacznego stwierdzenia, do której z wersji dotarł ks. S. Orzeł, wszak przepisujący rękopis przed II wojną światową lub jego bliscy mogli być w posiadaniu obu wersji.

W rękopisie sporządzonym przez Szczepana Drzazgę, na karcie tytułowej znajduje się m.in. informacja: *Przepisał w roku 1854, 18 Lipca z księgi kościelnej Michał Szyszkowski*⁷⁶. Pod względem informacyjnym niniejszy tekst jest tożsamy z cytowanym powyżej, jednak zastosowanie inwersji zmusza do chwili zadumy. Kto dokonał zmiany: kopista czy badacz? Jeśli zmiany dokonał Szczepan Drzazga, to stanowi to podstawę do wszczęcia badań nad ingerencją kopisty w treść rękopisu. Jeśli zmiany dokonał badacz, informując jednocześnie o cytowaniu treści, to merytoryczność ustaleń należy uznać za nierzeczową. Dopóki (lub jeśli) nie zostanie odnalezione *Miraculum* sporządzone (przekopowane) przez Michała Szyszkowskiego, dopóty (to) kwestią otwartą pozostanie kto ingerował w tekst rękopisów pomiędzy wersją D i E (zgodnie z filiacją J. Nastalskiej).

---

⁷² S. Orzeł, *dz. cyt.*, s. 281.

⁷³ Co prawda J. Nastalska twierdziła, z niezrozumiałych przyczyn, że wersja D powstała w 1863 r.; Por. J. Nastalska, *dz. cyt.*, s. 107. Autorka filiację ustalała na podstawie danych z LMJ, a w tym rękopisie zawarte są dwie daty sporządzenia przez Michała Szyszkowskiego kopii. Miało to nastąpić 18.07.1854 r. [por. LMJ, pag. 1; E. M. Albiniak SDP, J. Maciaszek, A. Albiniak; *dz. cyt.*, s. 128, przyp. 1], lub w 1845 r. [por. LMJ, pag. 160, 164; E. M. Albiniak SDP, J. Maciaszek, A. Albiniak; *dz. cyt.*, s. 128, przyp. 1]. Może to sugerować, że istniały dwie kopie wykonane przez Michała Szyszkowskiego.

⁷⁴ S. Orzeł, *dz. cyt.*, s. 281.

⁷⁵ LMP, pag. 156; LMJ, pag. 164; E. M. Albiniak SDP, J. Maciaszek, A. Albiniak; *dz. cyt.*, s. 128, przyp. 1.

⁷⁶ LMP, pag. 1.

Filiacja pomiędzy rękopisami D, E i F⁷⁷ nie wzbudza większych kontrowersji. Natomiast uznanie, że rękopis sporządzony przez Michała Szyszkowskiego jest kopią rękopisu obecnie znajdującego się w posiadaniu Archiwum Prowincji Polskiej Ojców Dominikanów w Krakowie⁷⁸ nie posiada merytorycznie udowodnionych podstaw. Ks. S. Orzeł w oparciu o zbieżność treści rękopisu dostępnego w Janowie Lubelskim i krakowskiej wersji uznał, że rękopis sporządzony przez Michała Szyszkowskiego *jest wierną kopią oryginału, znajdującego się [...] w Archiwum Kapituły Krakowskiej*⁷⁹. W opracowaniu ks. S. Orła brak definiowania, co rozumiał on przez „oryginał”. Mógł wszak używać tego pojęcia jako antonimu rzeczownika „falsyfikat”, wówczas informację o oryginalności należałoby identyfikować z prawdziwością podawanych informacji. Zestawiając pojęcia „oryginał” i „kopia” zasugerował, że rękopis sporządzony przez Michała Szyszkowskiego jest kopią (odpisem) wykonanym z dokumentu określanego mianem „oryginał”. Samo podobieństwo treści jest warunkiem niewystarczającym do uznania, że jeden z tekstów posłużył do sporządzenia drugiego. Mógł wszak istnieć inny tekst, z którego wykonano tak odpis określany mianem krakowskiej wersji, jak i wykonany przez Michała Szyszkowskiego, mogły zaistnieć również inne konfiguracje, w których występowała większa ilość kopii, z których korzystano.

J. Nastalska nie podała przyczyny uznania tekstu sporządzonego przez Michała Szyszkowskiego za kopię wersji krakowskiej. Poinformowała jedynie, że na podstawie treści *Miraculum* znajdującego się w janowskim archiwum parafialnym *można ustalić filiację*⁸⁰ poszczególnych wersji. Nie rozwinęła jednak tego stwierdzenia, tylko zaprezentowała własną teorię. Rękopis, którym posłużyła się J. Nastalska w celu ustalenia filiacji pozwala na określenie wzajemnych relacji pomiędzy rękopisami D, E i F, natomiast nie zawiera odniesień do pozostałych, wykorzystanych przez J. Nastalską rękopisów. Informacje o związku luźnych kart, które posłużyły do zredagowania rękopisu przez o. Czesława Sulickiego nie są bowiem w bezpośredni sposób powiązane

⁷⁷ J. Nastalska za wersję F uznała LMJ.

⁷⁸ O ile wersja z Archiwum Kapituły Krakowskiej, z której korzystał ks. S. Orzeł, to rękopis przekazany w 1965 roku do krakowskiego Archiwum Ojców Dominikanów.

⁷⁹ S. Orzeł, *dz. cyt.*, s. 281.

⁸⁰ J. Nastalska, *dz. cyt.*, s. 107.

z krakowską, czy też lubelską wersją janowskiego *Miraculum*. Wyłącznie w przypadku udowodnienia, że krakowska wersja to rękopis, w którym początkowe wpisy są autorstwa o. Czesława Sulickiego, może wiązać go z wersjami D, E i F, uwzględniając wówczas możliwość istnienia pośredniego rękopisu pomiędzy wersją krakowską a nimi. Natomiast brak jakichkolwiek podstaw, by w oparciu o dane z rękopisu F, wysnuwać wnioski na temat rękopisu C, na co zdecydowała się J. Nastalska.

Na koniec wypada wyjaśnić dlaczego autor uznaje, że brak jest możliwości bezpośredniego powiązania rękopisów D, E i F z krakowską wersją i dlatego ten ostatni rękopis nie powinien być uznawany za oryginał, do którego wpisy wprowadzono od 1670 r.

Dokument zawierający informacje o nadzwyczajnych wydarzeniach, jako świadectwo wyjątkowości miejsca powinien zawierać dane proveniencyjne. Wersja lubelska, która jest o dziewięćdziesiąt lat młodsza od zainicjowanej przez o. Czesława Sulickiego posiada zapis: *Pro Bibliotheca Conventus Janoviensis S. Mariae Gratiarum Ordinis Preadicatorum*⁸¹, natomiast w krakowskiej wersji brak takiego, bądź podobnego wpisu⁸². Pozwala to na postawienie zasadniczego pytania: czy zatem rękopis krakowski należał kiedykolwiek do zbiorów bibliotecznych bądź archiwalnych janowskiego konwentu dominikanów? Zdaniem autora nie należał.

Odnosząc się do analizy dokumentów historycznych pierwszym kryterium jest badanie oryginalności. W odniesieniu do rękopisu o sygnaturze JI 1, stanowiącego własność krakowskiego Archiwum Prowincji Polskiej Ojców Dominikanów, zwraca uwagę oryginalna i dobrze zachowana pieczęć⁸³. Nie jest jednak powiązana ona z *Miraculum*, tylko z pierwszym z wpisów dokonanych w układzie odwrotnym (od końca rękopisu), co zmusza do udzielenia odpowiedzi na pytanie, który dokument ma charakter wtórny? Gdyby krakowska wersja janowskiego *Miraculum* była oryginałem, do którego wpisywano od 1670 r. dane, wówczas „wYGospodarowanie” w woluminie miejsca na inne dane nosi-

⁸¹ Tamże, s. 109.

⁸² Rozproszenie zbiorów zdeponowanych w klasztorze dominikanów w Janowie Lubelskim nie dotyczyło wyłącznie archiwaliów i księgozbioru. Przykładowo jeszcze w trakcie istnienia konwentu janowskiego dziekan zaklikowski Antoni Ogonowski przesłał 27 lutego 1822 r. do gabinetu osobliwości starożytnych Uniwersytetu Warszawskiego fragment zęba słonia z kruchty kościoła Dominikanów w Janowie Ordynackim; Por. J. B i e l i Ń s k i, *Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831)*, t. I, Warszawa 1907, s. 652.

⁸³ LMK, pag. (odwrotna) 2; A. A l b i n i a k, *Peregrynacja interwyznaniowa...*, s. 63.

łoby znamiona marginalizacji wartości rękopisu i deprecjonowania zawartych w nim danych. Pierwszy wpis w części drugiej został dokonany 12 maja 1839 r.⁸⁴, a więc ponad 37 lat po ostatnim cudzie odnotowanym w krakowskiej wersji *Miraculum*⁸⁵. Tak długi okres bez żadnego wpisu świadczyć może o zakończeniu, zamknięciu jakiejś całości. Nie są jednak znane przyczyny zaprzestania wpisów. Nie miało to związku z zakończeniem wydarzeń uznawanych za cudowne, bo w lubelskiej wersji odnotowane są późniejsze wydarzenia (do 1814 r.)⁸⁶. Nie ma to zatem związku z brakiem informacji godnych utrwalenia.

Rękopis (możliwe że oryginał spisywany od 1670 r.) został wypożyczony Michałowi Szyszkowskiemu w 1845 r. przez ówczesnego przeora⁸⁷ Floriana Konarskiego⁸⁸, zatem w tym czasie znajdował się on (rękopis) w Janowie (ówcześnie Ordynackim, obecnie) Lubelskim. W tym czasie o. Aleksander Wszelaki, pełniący jeszcze w 1840 r. funkcję przeora janowskiego (w Janowie Lubelskim⁸⁹) już nie żył, a w części drugiej rękopisu (obecnie krakowskiego) od 1840 r. pojawiają się dokumenty, których nie da się w sposób pewny powiązać z janowskim konwentem ojców dominikanów. Rodzi się więc podejrzenie, że o. Aleksander Wszelaki przekazał komuś wolumin przechowywany obecnie w kra-

⁸⁴ LMK, pag. (odwrotna) 2.

⁸⁵ Ostatni cud datowany jest 15 kwietnia 1802 r.; Por. LMK, pag. 59. Informacja o zakończeniu wpisów w 1802 r. przyjmowana jest bezkrytycznie, bez prób zestawienia najczęściej wykorzystywanego rękopisu janowskiego (ze zbiorów parafialnych) z wersją lubelską. O zakończeniu wpisów w 1802 r. pisała m.in.: A. T. Wójcik, *Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Janowie Lubelskim*, Sandomierz 2004, s. 12.

⁸⁶ J. N a s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 110.

⁸⁷ Zgodnie z informacjami zaczerpniętymi ze Schematyzmów Florian Konarski pełnił funkcję przeora w janowskim konwencie dominikańskim w latach 1841-1846; Por. *Ordo officii divini ad usum Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini post bissextile. Imo. MDCCCXLI* [1841]. *Propositus auctoritate ac mandato excellentissimi illustrissimi ac reverendissimi domini domini Mathaei Mauriti de Rzeplin Wojakowski...*, Varsaviae 1841, s. 86; *Elenchus universi cleri saecularis dioecesis lublinensis pro Anno Domini 1846*, [w:] *Ordo Officii Divini secundum rubricas breviarii et missalis romani nec non sacrae rituum congregationis decreta ad usum universi cleri saecularis dioecesis lublinensis pro Anno Aerae Vulgaris 1846*, Lublin 1846, s. 32. W wykazie przeorów konwentu janowskiego autorstwa ks. S. Orła brak wzmianek o pełnieniu tej funkcji przez o. Floriana Konarskiego; Por. S. O r z e ł, *dz. cyt.*, s. 275.

⁸⁸ LMP, pag. 152; LMJ, pag. 160.

⁸⁹ Konieczność dookreślenia wynika z tego, że istniały dwa janowskie konwenty dominikanów – w Janowie Lubelskim i w Janowie Podlaskim. W wywodzie podstawowym niniejszego opracowania odniesiono się jednak wyłącznie do konwentu z Janowa Lubelskiego.

kowskim Archiwum Prowincji Polskiej Ojców Dominikanów, uznając go prawdopodobnie za swą własność lub po jego śmierci ktoś przejął jego prywatną spuściznę – tym kimś mógł być jego rodzony brat o. Teofil Wszelaki. Z janowskiego konwentu dominikańskiego nie zabrano jednak (chyba) rękopisu prowadzonego od 1670 r. i zawierającego oryginał janowskiej Księgi cudów i łask, tylko rękopis z dokumentami uznawanymi za prywatne, do których włączony był niedatowany odpis *Miraculum*. Gdyby o. Aleksander Wszelaki lub ktoś kto przejął jego spuściznę zabrał ze sobą oryginał janowskiego *Miraculum* z konwentu janowskiego, wówczas w 1845 r. ówczesny przeor nie miałby czego wypożyczyć Michałowi Szyszkowskiemu (o ile w klasztorze nie pozostała jakaś nieznaną obecnie kopia Księgi cudów i łask – inna niż wersja lubelska). Zresztą mało prawdopodobne wydaje się wywiezienie przez zakonnika lub osobę otrzymującą dostęp do jego spuścizny najważniejszego dokumentu historii religijnej klasztoru⁹⁰, w którym o. Aleksander Wszelaki do 1840 r. pełnił funkcję przeora⁹¹.

W krakowskim rękopisie znajduje się adnotacja następującej treści: *Książka niniejsza znajdowała się pomiędzy papierami O. T. S. T. Do. Wszelakiego*⁹², *który umarł na epidemię w Warszawie w miesiącu wrześniu 1855*⁹³. Informacja ta sugeruje, że rękopis ten pozostał w zbiorach o. Aleksandra Wszelakiego do jego śmierci. Jednak i w tym miejscu nie można mówić o pewności. 11 września 1855 r. umarł w Warszawie podczas epidemii cholery o. Teofil Wszelaki⁹⁴ i to praw-

---

⁹⁰ Nawet jeśli przyjmiemy, że o. Aleksander Wszelaki wywiózł z konwentu oryginał i krakowska wersja jest nim, to i tak brak podstaw do wiązania krakowskiego rękopisu z trzema wersjami janowskimi, które zostały wykonane z rękopisu znajdującego się w 1845 r. w klasztorze janowskim.

⁹¹ W metryce zgonu odnotowano, że o. Aleksander Wszelaki umiera jako zakonnik pełniący funkcję przeora konwentu dominikańskiego w Janowie [Ordynackim]; Por. APJChJL, bsygn., A. P a s c h a l s k i, *Metryka zgonu ks. Aleksandra Wszelakiego*, nr 81, Biała 26 II 1840, [w:] *Księga zmarłych 1835-1843*, pag. 559.

⁹² J. N a s t a l s k a twierdziła, że były to papiery Wozimskiego [J. Nastalska, *dz. cyt.*, s. 107], co wynika prawdopodobnie z trudności z odczytaniem dość niestarannie zapisanego tekstu w rękopisie.

⁹³ LMK, pag. A1.

⁹⁴ *Ks. Teofil Wszelaki (Nekrolog)*, „Pamiętnik Religijno-Moralny”, R. XV, 1855, nr 6, s. 667; S. B a r a c z x., *Rys dziejów Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce*, t. II, Lwów 1861, s. 286; F. M. S o b i e s z c z a Ń s k i, *Wszelaki (Teofil)*, [w:] *Encyklopedia powszechna (Orgelbranda)*, t. XXVII, Warszawa 1867, s. 912; R. Ś w i ę t o c h o w s k i o., *dz. cyt.*, s. 300; Z. Ł. B a r a n o w s k i, *Sztafeta pokoleń Ziemi Janowskiej*, Janów Lubelski

dopodobnie w jego papierach odnaleziono rękopis obecnie stanowiący własność krakowskiego Archiwum Prowincji Polskiej Ojców Dominikanów. Twierdzenie takie znajduje również dodatkowe uzasadnienie, gdyż o. Robert Świętochowski wymienia pośród członków Zakonu Kaznodziejskiego w pierwszej połowie XIX w. dwóch ojców (rodzonych braci⁹⁵) o nazwisku Wszelaki – Sebastiana Teofila (1784-1855) i Józefa Wojciecha Aleksandra (1794-1840)⁹⁶. Drugi z wymienionych nie mógł więc pozostawić w 1855 r. w Warszawie rękopisu znajdującego się obecnie w krakowskim archiwum prowincjalnym.

Prawdopodobnie osoba porządkująca rzeczy pozostawione przez zmarłego dokonała adnotację w rękopisie. Wpisując adnotację przy części zawierającej *Miraculum*, a nie dokumenty o. Aleksandra Wszelakiego (oraz wystawione po jego śmierci) osoba ta na trwałe określiła, którą część rękopisu uznaje się obecnie za podstawową. Jaki był los rękopisu pomiędzy 1855 r., a trafieniem do Biblioteki Kapituły Krakowskiej, obecnie nie wiadomo, nie wiadomo nawet kiedy i w jakich okolicznościach znalazł się on w zbiorach kapitulnych. Wiadomo jedynie, że poza rękopisem wywiezionym przez o. A. Wszelakiego lub osobę dysponującą jego własnością z janowskiego konwentu, znajdował się w nim inny rękopis, czy jednak był to oryginał, do któ-

---

2012, s. 33. Informacja o śmierci o. Teofila Wszelakiego została zamieszczona w „Kurierze Warszawskim” z 12 września 1855 r., a dzień później w tym samym tytule prasowym ukazała się wzmianka o pogrzebie mającym miejsce na Powązkach; Por. „Kurier Warszawski”, nr 241 z 1 (13) IX 1855, s. 1238; nr 242 z 2 (14) IX 1855, s. 1241.

⁹⁵ W metryce zgonu o. Aleksandra Wszelakiego odnotowano, że był on synem *Wojciecha i Magdaleny z Pyciów małżonków Wszelakich*; Por. APJChJL, bsygn., A. P a s - c h a l s k i, *Metryka zgonu ks. Aleksandra Wszelakiego*, nr 81, Biała 26 II 1840, [w:] *Księga zmarłych 1835-1843*, pag. 559. W metryce urodzenia tegoż samego ojca (ochrzczonego jako *Josephu – Józef*) odnotowano go jako dziecko *Adalberti Wszelaki et Magdalene* (czyli Wojciecha i Magdaleny); Por. APJChJL, bsygn., *Metryka urodzenia Josephusa Wszelakiego*, Biała 14 III 1794, [w:] *Metryki Chrztu od dnia 19 lipca 1785 roku do dnia w parafii Bialskiej, 1785-1794*, t. 9, pag. 135. Identyczne dane na temat danych personalnych rodziców odnotowano w metryce urodzenia Sebastiana Wszelakiego [por. APJChJL, bsygn., *Metryka urodzenia Sebastianum Wszelakiego*, Biała 16 I 1784, [w:] *Metryki Chrztu od dnia 4 grudnia 1776 roku do dnia 16 lipca 1785 roku w parafii Bialskiej, 1776-1785*, t. 8, pag. 153.] znanego nade wszystko jako o. Teofil Wszelaki. Pod tymi danymi personalnymi odnotował go Karol Estreicher w swej monumentalnej bibliografii, wskazując jako datę jego urodzenia *około 1783 r.*; Por. K. E s t r e i c h e r, *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. V, Kraków 1880, s. 173.

⁹⁶ R. Ś w i ę t o c h o w s k i o., *dz. cyt.*, s. 299-300.

rego wprowadzano dane od 1670 r., nie jest pewne. Jedyne przypuszczać można, że rękopis ten został w 1802 r.⁹⁷ uzupełniony i z powodu braku niezapisanych kart przestano go uzupełniać. Prawdopodobnie istniał kolejny wolumin, w którym zamieszczano dane o dalszych wydarzeniach uznawanych za cudowne, jednak brak o nim wzmianek w literaturze i znanych autorowi źródłach.

Niniejszy tekst to zaledwie wstęp do badań nad świadectwami dominikańskiej działalności w janowskim ośrodku maryjnym. Jednak już ten krótki tekst w dość klarowny sposób uwypukla, jak merytorycznie niski poziom prezentują dotychczasowe ustalenia i jak potrzebna jest szczegółowa analiza materiałów źródłowych, by wprowadzić rozważania na drogę gruntownej analizy źródeł i odejść od utrwalania zakorzenionych już stereotypowych przekonań.

---

⁹⁷ W LMK, LMP i LMJ ostatni wpis dotyczący wydarzenia uznawanego za cudowne datowany był na 1802 r.; Por. LMK, pag. 59; LMP, pag. 150; LMJ, pag. 158. W wersji lubelskiej ostatni cud datowany jest w 1814 r.; Por. J. Na s t a l s k a, *dz. cyt.*, s. 110. W literaturze można się zetknąć z informacją, że zaprzestanie wpisywania do janowskiego *Miraculum* danych o wydarzeniach uznawanych za cudowne miało miejsce po 1812 r. [por. *Krótki zarys historyczny słynącego łaskami obrazu Matki Boskiej Łaskawej (Różańcowej) w Janowie Lubelskim oraz form kultu oddawanego temuż obrazowi*, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, R. LIX, 1985, nr 8-9, s. 175], co sugeruje, że istniała (czy też istnieje) jakaś dodatkowa wersja janowskiego *Miraculum*, w której ostatni wpis jest późniejszy o dziesięć lat niż w LMK, LMP i LMJ i o dwa lata wcześniejszy niż ostatni wpis w wersji lubelskiej. O wiele bardziej zaskakująca jest informacja podawana przez ks. A. Maciąga, który w opublikowanym 1985 r. artykule twierdził, że w posiadaniu parafii janowskiej jest pewna księga. Jej szczególna wartość polega na tym, że zawiera liczne opisy nadzwyczajnych zdarzeń, jakie miały miejsce w Janowie. Spisywali je przez lata duszpasterze janowscy, najpierw dominikanie, a następnie księża diecezji lubelskiej tam pracujący; Por. A. M a c i ą g, *Matka Boża Janowska wczoraj i dziś*, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, R. LIX, 1985, nr 8-9, s. 189. W dalszej części swego artykułu ks. A. Maciąg odniósł się do wydarzeń znanych z *Miraculum*, więc przyjąć można, że owa (wymieniona przezeń) księga zawierająca opisy nadzwyczajnych zdarzeń to jakaś wersja janowskiego *Miraculum*. Autor twierdził jednak, że prowadzona była ona tak przez dominikanów, jak i przez duchowieństwo diecezjalne. Dodatkowo stwierdził, że pomiędzy prowadzeniem jej przez duchowieństwo zakonne, a duchowieństwo świeckie występowała chronologiczna współzależność. Skoro janowskie miejsce kultu maryjnego znajdowało się pod opieką dominikanów do chwili kasaty janowskiego konwentu, a więc jeszcze po powstaniu styczniowym, to przyjąć można, że duchowieństwo świeckie zaczęło ją prowadzić dopiero w latach sześćdziesiątych XIX w. W źródłach brak jednak wzmianki o *Księdze cudów*... prowadzonej w tym czasie, czy zatem informację podawaną przez ks. A. Maciąga można uznać za wiarygodną? Zdaniem autora niniejszego opracowania nie.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

Archiwum Ojców Dominikanów w Krakowie

sygn. JI 1, *Liber miraculorum huius sacri Loci Janoviensis Sanctae Mariae Gratiarum Ords Sancti Dominici Praedicatrum Anno Dni 1670. Per R. P. F. Ceslaum Sulicki Sa. Th. Bac: Priorem Ejusdem Conventus ex. diversis et certis scriptis in unum volumen collectorum*, rękopis, kopia.

Archiwum Państwowe w Lublinie

zesp. Archiwum Ordynacji Zamojskiej ze Zwierzyńca. Biblioteka Ordynacji Zamojskiej, sygn. 1384, *List K. Zamoyskiej do mieszczan janowskich o wysłaniu do nich rewizorów*, Zamość 6 XII 1641, pag. 2.

Archiwum Parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Janowie Lubelskim

bsygn., *Metryka urodzenia Josephusa Wszelakiego*, Biała 14 III 1794, [w:] *Metryki Chrztu od dnia 19 lipca 1785 roku do dnia w parafii Bialskiej, 1785-1794*, t. 9, pag. 135.

bsygn., *Metryka urodzenia Sebastianum Wszelakiego*, Biała 16 I 1784, [w:] *Metryki Chrztu od dnia 4 grudnia 1776 roku do dnia 16 lipca 1785 roku w parafii Bialskiej, 1776-1785*, t. 8, pag. 153.

bsygn., Antoni Paschalski ks., *Metryka zgonu ks. Aleksandra Wszelakiego*, Nr 81, Biała 26 II 1840, [w:] *Księga zmarłych 1835-1843*, pag. 559.

bsygn., *Liber Miraculorum huius Sacri Loci Janovinsis Sancte Mariae Gratiarum Orlinis Sancti Dominice Praedicatorum Anno Domini 1670[.] Per R: P: F: Ceslaum Sulicki Sacre Thaeologie Bac: Priorem Ejusdem Conventus Te dusiris, et cerlis scriptis in Unum Volumen Collectorum*, przepisał Z. Przystupa, Janów Lubelski 25.08.1964, rękopis.

Biblioteka im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

rkps 1285, *Przywilej Króla Władysława IV na różne wolności y prerogatywy dla Miasta Janowa służące*, Warszawa 21.07.1640, [w:] *Odpisy przywilejów, aktów komisarzkich, uniwersatów i inwentarza m[ia]sta Janowa*, kopia, fol. 1-2v.

rkps 1285, *Artykuły wydane przez Komisarzy zesłanych do miasta Janowa, jak sobie mają postępować Rządcy Miasta w Uskromieniu Buntów y Zabójstwa między Miastem Janowem a wsią Białą*, Janów 25.08.1642, [w:] *Odpisy przywilejów...*, fol. 5-5v.

rkps 1737/2, *Artykuły wydane przez Komisarzy zesłanych do miasta Janowa, jak sobie mają postępować Rządcy Miasta w Uskromieniu Buntów y Zabójstwa między Miastem Janowem a wsią Białą*, Janów 25.08.1642, [w:] *Dokumenty dotyczące powstania i historii miasta Janowa Lubelskiego z lat 1640-1820*, kopia, fol. 1-1v.

Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności – Polskiej Akademii Nauk w Krakowie

rkps 704, *Konsygnacya kopiaiow Praw i Przywilejów Miasta Janowa służących od Czasu jego założenia aż do dzisiejszej Epoki*, [w:] *Kopie nowożytnie dokumentów odnoszących się do miast i miasteczek: Annopola, Augustowa, Biłgoraja, Brzeźnicy, Bychawy, Ceglowa, Chotcza, Chodla, Czarska, Częstochowej, Dąbrowicy, Frampola, Gąbina, Głownego, Gostynia, Gorajca, Horodla, Hrubieszowa, Janowa, Józefowa*, rękopis, fol. 446, 477.

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie

rkps 600, B. Bogatko, *Wiek łaski Albo Sto lat, po Zjawieniu, y Ustawicznym Łask y Cudow czynieniu Matki Łaski Boskiej Najsświętszej Panny Maryi, w Janowie Gratiarum, Cudami sławnego Mieysca, Dobr Ordynacyi J. W. Zamoyskich Domu, pod czułą Straż Zakonowi Kaznodziejskiemu S. O. Dominika oddanego, Dokończone. A teraz, Przy zaczętym Szczęśliwie Dziedzictwie J. W. JMci Pana Klemensa na Zamościu Ordynata Zamoyskiego, Płoskierowskiego, Tarnowieckiego etc: Starosty, J. K. Mci, y Rzeczypospolitej Woysk Pułkownika, w zebraney Historii, y Cudach o tym Mieyscu Pod Protekcyą Fundatorskiego Imienia*, [Janów Gratiarum] 1760, rękopis.

Zbiory prywatne

bsygn., *Liber Miraculorum huius Sacri Loci Janovinsis, Sancte Mariae Gratiarum Orlinis Sancti Dominice Praedicatorum Channo Domini 1670, Per R: P: F: Ceslaum Sulicki Sacre Tchaelogie Bac: Priorem Ejusdem Conventus Fedusiris, et cerlis scriptis in Unum Volumen Collectorum*, przepisał Sz. Drzazga, 19.02.1938, rękopis.

LITERATURA

- A., *Przed jubileuszem Janowa*, „Nieobojętni”, Nr 1 z 8.09.1989, s. 2.
- Albiniak Andrzej, *Informator do wystawy „Urbanizacja nad Białą w świetle najstarszych dokumentów”*, Muzeum Regionalne w Janowie Lubelskim, Janów Lubelski 20.05.2004 – 13.06.2004, maszynopis (wydruk).
- Albiniak Andrzej, *Peregrynacja interwyznaniowa Zamoyskich Ormian*, [w:] *Spis podróży. Polscy Ormianie, Ormianie w Polsce*, red. Monika Maciejewska, Longin Graczyk, Bydgoszcz 2010, s. 59-86.
- Albiniak Andrzej, *Tatarzy południowo-zachodniej Lubelszczyzny*, [w:] *Zachód a świat islamu – Zrozumieć Innego*, pod red. Izabeli Kończak i Marty Woźniak, Łódź 2012, s. 41-48.
- Albiniak Elżbieta s. Monika SDP, *W Maryjnym Janowie Gratiarum*, Materiały z sesji naukowej wprowadzającej w problematykę wystaw, zatytułowanych zbiorczo *W Maryjnym Janowie Gratiarum*, Janów Lubelski 20 maja 2004 r., rękopis w zbiorach autora.
- Albiniak Elżbieta s. Monika SDP, Maciaszek Justyna, Albiniak Andrzej; *A on „przeklęty i od Czarta srodze trapiony”. Rzecz o opętaniu i egzorcyzmo-*

- waniu Macieja z Sosnowicy, „Zeszyty Muzealne” Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego we Włodawie, t. 14 (2007), s. 128-134.
- Baranowski Zenon Łukasz, *Sztafeta pokoleń Ziemi Janowskiej*, Janów Lubelski 2012.
- Baronowski Zenon Łukasz, *Ziemia Janowska. Między Lasami Janowskimi a Wzgórzami Roztocza*, Zamość 2011.
- [Baranowski Zenon, Nazarewicz Barbara, Łukasiewicz Józef]; *Przedmowa*, [w:] *Janów Lubelski 1640-2000*, red. Zenon Baranowski, Barbara Nazarewicz, Józef Łukasiewicz, Janów Lubelski 2000, s. 5-6.
- Barącz Sadok x., *Rys dziejów Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce*, t. II, Lwów 1861.
- Bieliński Józef, *Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831)*, t. I, Warszawa 1907.
- Elenchus universi cleri saecularis dioecesis lublinensis pro Anno Domini 1846*, [w:] *Ordo Officii Divini secundum rubricas breviarii et missalis romani nec non sacrae rituum congregationis decreta ad usum universi cleri saecularis dioecesis lublinensis pro Anno Aerae Vulgaris 1846*, Lublin 1846.
- Estreicher Karol, *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. V, Kraków 1880.
- Gapski Henryk, *Badania nad przeszłością dominikanów w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Próba bilansu*, [w:] *Dzieje dominikanów w Polsce XIII-XVIII wiek. Historiografia i warsztat badawczy historyka*, pod red. H. Gapskiego, J. Kłoczowskiego, „Prace Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce KUL”, t. 9, „Studia nad historią dominikanów w Polsce”, t. 4, Lublin 2006, s. 53-67.
- Kania Janusz ks., *Miejsca szczególnej czci Matki Bożej w Lubelskim*, „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie”, R. LXI (1992), Nr 1-2-3, s. 60-75.
- Kaproń Marzena M., *Ta jest wola Boża... Rzecz o Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Janowie Lubelskim*, Sandomierz 2002.
- Katalog wystawy 12-18 czerwca Janów Lubelski, „50 rocznica bitwy na Porytowym Wzgórzu”*, pod red. A. Florczak, J. C. Golik, B. Nazarewicz, B. Pracak, Z. Rowicki, G. P. Sadaj, Porytowe Wzgórze 1994.
- Krótki zarys historyczny słynącego łaskami obrazu Matki Boskiej Łaskawej (Różańcowej) w Janowie Lubelskim oraz form kultu oddawanego temuż obrazowi*, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, R. LIX (1985), Nr 8-9, s. 174-176.
- Ks. Teofil Wszelaki (Nekrolog)*, „Pamiętnik Religijno-Moralny”, R. XV (1855), nr 6, s. 658-668.
- „Kurier Warszawski”, Nr 241 z 1 (13) IX 1855.
- „Kurier Warszawski”, Nr 242 z 2 (14) IX 1855.
- Łosowski Janusz, *Uwagi o kancelarii Janowa w XVIII i na początku XIX wieku*, [w:] *Janów i Janowiaczy w kręgu polityki, gospodarki, prawa, kultury i religii*. Materiały z sesji naukowej – 23 czerwca 2010 r., red. Barbara Nazarewicz, Janów Lubelski 2011, s. 30-44.
- Łukasiewicz Józef, *Co było pierwsze? Glossa do „Rysu historycznego parafii w Janowie”*, „Róża w Rodzinie”, R. III, nr 3 z 15.03.1994, s. 2.

- Łukas z J ó z e f ks., *Dzieje parafii Biąta k. Janowa Lubelskiego*, cz. 2, „Janowskie Korzenie”, nr 8 z 3.05.2007, s. 3-27.
- Maciąg Andrzej ks., *Matka Boża Janowska wczoraj i dziś*, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie”, R. LIX (1985), nr 8-9, s. 188-192.
- Nakoneczny Mirosław ks., *Służba Boża w parafii świętej Jadwigi Królowej w Janowie Lubelskim 1996-2011*, brak miejsca i roku wydania [wydane w lub po 2011 r., druk w Tarnobrzegu].
- Nastalska Joanna, *Miracula Janowskie z lat 1645-1814* „Roczniki Humanistyczne”, t. XLV (1997), z. 2, s. 95-158.
- Ordo officii divini ad usum Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini Bissextili MDCCCXL* [1840]. *Propositus auctoritate ac mandato illustrissimi excellentissimi ac reverendissimi domini domini Mathael Maurittii de Rzeplin Wojakowski...*, Varsaviae 1840.
- Ordo officii divini ad usum Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini post bissextile. Imo. MDCCCXLI* [1841]. *Propositus auctoritate ac mandato excellentissimi illustrissimi ac reverendissimi domini domini Mathaei Maurittii de Rzeplin Wojakowski...*, Varsaviae 1841.
- Orzeł Stefan ks., *Dominikanie w Janowie Lubelskim w latach 1660-1864*, [w:] *Janów Lubelski 1640-2000*, red. Zenon Baranowski, Barbara Nazarewicz, Józef Łukasiewicz, Janów Lubelski 2000, s. 260-286.
- Prokopowicz Maria, Spróz Andrzej, Pięta Włodzimierz, *Biblioteki i zbiory muzyczne w Polsce. Przewodnik*, Warszawa 1998.
- Przegaliński Robert, *Miasto Janów Ordynacki*, [w:] *Z przeszłości Janowa Lubelskiego*, red. Dionizy Garbacz, materiały wybrali i przypisami opatrzyli: Józef Łukasiewicz i Andrzej Wediuk, Stalowa Wola 1990, s. 29-37.
- Przegaliński Robert, *Opowiadanie o mieście Kraśniku i okolicy*, Lublin 1927.
- Rachwał Piotr, *Ruch naturalny i zaludnienie parafii Biąta (Janów) w latach 1654-1900 w świetle rejestracji metrykalnej*, [w:] *Janów i Janowiaci w kręgu polityki, gospodarki, prawa, kultury i religii*. Materiały z sesji naukowej – 23 czerwca 2010 r., red. B. Nazarewicz, Janów Lubelski 2011, s. 7-29.
- Rowicki Zdzisław, *Z dziejów Janowa Lubelskiego*, [w:] *Katalog wystawy filatelistycznej III stopnia, „45 rocznica walk partyzanckich w Lasach Janowskich”*, 10-18 czerwca 1989, brak miejsca i roku wydania.
- Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Janowie Lubelskim*, oprac. ks. Edmund Markiewicz, Lublin 1987.
- Sobieszczański Franciszek Maxymilian, *Wszelaki (Teofil)*, [w:] *Encyklopedia powszechna* (Orgelbranda), t. XXVII, Warszawa 1867, s. 912.
- Sowa Tadeusz, *Rys historyczny naszej parafii. Objawienia*, „Róża w Rodzinie”, R. III, Nr 3 z 15.03.1994, s. 12.
- Sowa Tadeusz, *Rys historyczny parafii w Janowie Lub.*, (cz. I), „Janowskie Korzenie”, Nr 5 z 11.11.2005, s. 6-17.

- Sprawozdanie z działalności Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie za okres od 1 I do 31 XII 2004 r.*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” R. L (2005), s. 577-594.
- Szulec Dominik, *Muzeum klasztoru Ojców Dominikanów w Janowie Lubelskim – nowa placówka muzealna Kościoła Katolickiego w Polsce*, „Janowskie Korzenie”, Nr 16 z 3 V 2011, s. 52-54.
- Świętochowski Robert o., *Słownik biograficzny OO. Dominikanów w Polsce, A-Z, niekompletny*, Kraków 1979.
- Tabiś-Dawidowicz Jadwiga, *System podporowy kościoła w Janowie Lubelskim*, „Roczniki Humanistyczne”, t. XLII (1994), z. 4, s. 277-285.
- Tarnowski Aleksander, *Działalność gospodarcza Jana Zamoyskiego kanclerza i hetmana w. kor., 1572-1605*, „Badania z Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, nr 18, Lwów 1935.
- Turysta, *Z monografii miasta. Dzieje historyczne według opowiadania śp. Roberta Przegalińskiego weterana 1863 r.*, [„Jednodniówka”] – *Z okazji dziesięciolecia Janów Lubelski swą pracą czci wielką rocznicę niepodległości najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej*, red. F. Janowskiego, nr 1, Lublin 11.11.1928, s. 12-14.
- Wójcik Anna Teresa, *Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Janowie Lubelskim*, Sandomierz 2004.
- Wrzeszcz Maria, *Janów Lubelski*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. VII, pod red. Stanisława Wielgusa, Jerzego Duchniewskiego, Mirosława Daniluka i in., Lublin 1997, kol. 984-986.

ANDRZEJ ALBINIAK

THE CRACOW VERSION OF MIRACULUM FROM JANÓW LUBELSKI – THE ORIGINAL OR A COPY?

Abstract

In the existing research on the religious history of the cult centre in Janów Lubelski it has been assumed that the manuscript presently kept in the Provincial Archives of the Dominican Fathers in Cracow is the original Miraculum written since 1670. This argument has been based on similarity (or claimed identity) of the contents of the Cracow and Janów manuscripts. The date when the manuscript which is now in Cracow was removed from Janów – around 1840 – has not been taken under consideration. In 1845 a copy of the manuscript in the Dominican Monastery in Janów was made and following (remaining) copies were made from it. The fact that the manuscript was not in Janów already in the 1840s excludes a possibility of copying it in 1845. In the light of chronological research the Cracow manuscript is not the original of the Miraculum from Janów but a copy made after 1802.

Translated by Hanna Rybkowska